

ปัญหาการทำสัญญาประกันชีวิตของผู้จ้างอสังหาริมทรัพย์¹

ปฐมา ศิริวุฒิ²

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาต่างตอบแทน เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ เกิดขึ้นได้ด้วยการตกลงของคู่สัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันภัยในการมีชีวิตของผู้จ้าง คือ

1) ผู้รับประกันภัย หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะใช้เงินค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ ซึ่งผู้ที่จะประกอบธุรกิจเป็นผู้รับประกันภัยในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการรับประกันวินาศภัย หรือรับประกันชีวิตได้ จะต้องกระทำในรูปแบบบริษัท จำกัด และได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

2. ผู้เอาประกันภัย หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยเป็นการตอบแทน

3. ผู้รับประกันภัย หมายถึง บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้ โดยผู้เอาประกันภัยกำหนดให้เป็นผู้รับประกันภัยตามสัญญาประกันภัยที่ได้ทำขึ้น

ในปัจจุบันการกู้ยืมเงินเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์นั้น ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินจะกำหนดให้ผู้กู้เงินทำสัญญาประกันชีวิตโดยการกำหนดให้ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินเป็นผู้รับผลประโยชน์ ในการทำสัญญาประกันชีวิต จะประกอบด้วยผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัยคือผู้กู้เงิน และผู้รับประกันภัยคือผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงิน ซึ่งในการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันจะกำหนดให้ใครเป็นผู้รับผลประโยชน์ก็ได้ ในกรณีประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัยยกประโยชน์ตามกรรมธรรม์นั้นให้ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินเป็นผู้รับประโยชน์ ผู้เอาประกันภัยก็จะมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน เมื่อผู้เอาประกันเสียชีวิตผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ ซึ่งผู้รับประกันภัยเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัยเพียงในฐานะที่จะรับค่าสินไหมทดแทน หรือรับเงินที่ผู้รับประกันภัยจะใช้ให้ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามสัญญาประกันชีวิต

ในการกู้ยืมเงินสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้ให้กู้จะกำหนดให้ผู้จ้างอสังหาริมทรัพย์ไว้เป็นประกันกับสถาบันการเงินด้วย โดยผู้กู้เป็นผู้จ้าง ส่วนผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินเป็นผู้รับจ้าง ในการทำสัญญากู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ ในบางกรณีก็จะให้มีบุคคลอื่นเข้ามาทำสัญญาค้ำประกันด้วยและผู้กู้จะต้องจดทะเบียนจ้างอสังหาริมทรัพย์ที่ซื้อดังกล่าวไว้กับสถาบันการเงินด้วย ซึ่งสถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ เป็นเจ้าหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน ดังนั้น สถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เป็นผู้มีส่วน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการทำสัญญาประกันชีวิตของผู้จ้างอสังหาริมทรัพย์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือรองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และคณะกรรมการสอบ คือรองศาสตราจารย์ ดร.ณฐ สันตาสว่าง และรองศาสตราจารย์ ประเทือง ธนิยผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ได้ส่วนเสียในการชำระหนี้ของผู้กู้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 251 บัญญัติว่า “ผู้ทรงบุริมสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตน จากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ...” ซึ่งบุริมสิทธิเป็นสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ และจะได้รับชำระหนี้ของตนจนสิ้นเชิงจากทรัพย์สินทั้งหมดหรือเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างของลูกหนี้หรือที่อยู่ในบังคับบุริมสิทธิได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น โดยในการกู้ยืมเงินสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้ให้กู้จะกำหนดให้ผู้กู้จำนองอสังหาริมทรัพย์ไว้ด้วย ซึ่งสถาบันการเงินเป็นผู้รับจำนองย่อมเป็นเจ้าหนี้อุบัติมีสิทธิในการขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นๆ ในการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน สถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ เป็นเจ้าหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน และเป็นผู้รับจำนองด้วย สถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในฐานะเจ้าหนี้อุบัติด้วย

ในการควบคุมดูแลการทำสัญญาประกันชีวิตตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย พ.ศ. 2550 กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยขึ้นเป็นหน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา 12 กำหนดให้มีคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ส่งเสริมและพัฒนาการประกอบธุรกิจประกันภัย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และแนวปฏิบัติในการประกอบธุรกิจประกันภัยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และแนวปฏิบัติในการกำกับ ส่งเสริมและพัฒนาการประกอบธุรกิจประกันภัย และมาตรา 20 กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) มีอำนาจและหน้าที่ รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการ กำกับ ส่งเสริม และพัฒนาการประกอบธุรกิจประกันภัยตามนโยบายและมติของคณะกรรมการ ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และแนวปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ได้มีคำสั่งนายทะเบียนที่ 50/2553 เรื่องการขอรับความเห็นชอบแบบ และข้อความในใบคำขอเอาประกันชีวิต ซึ่งข้อความในใบคำขอเอาประกันชีวิตจะประกอบด้วย ชื่อ นาม สกุลผู้เอาประกันภัย ที่อยู่และที่ทำงาน อาชีพ แบบประกันภัย ผู้รับผลประโยชน์ ประวัติการประกันชีวิตหรือการปฏิเสธการประกันชีวิต การเกี่ยวข้องการเสพสารเสพติด คีมีสุรา สูบบุหรี่ น้ำหนัก ส่วนสูง และการให้ความยินยอม การมอบอำนาจต่างๆ ซึ่งไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมหรือดูแลการทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อเป็นประกันสินเชื่อ ทั้งที่เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)

เมื่อผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงิน การมีส่วนได้เสียของสถาบันการเงินในการมีชีวิตของผู้จำนอง ควรกำหนด หลักเกณฑ์ในการควบคุมการ โดยการห้ามมิให้ธนาคารผู้ให้กู้หรือผู้ออกสินเชื่อกำหนดให้ผู้กู้ทำประกันชีวิตเพื่อคุ้มครองประกันหลักทรัพย์ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้กู้ เนื่องจาก ในปัจจุบันสถาบันการเงินได้กำหนดให้ผู้กู้เงินหรือผู้ค้าประกันในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ทำสัญญาจำนองอสังหาริมทรัพย์เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้อยู่แล้ว เมื่อผู้กู้ได้จำนองอสังหาริมทรัพย์ไว้กับผู้ให้กู้แล้วเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ และผู้ให้กู้สามารถตรวจสอบได้ถึงความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ได้อยู่แล้ว

และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 251 ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินเป็นผู้รับจำนองย่อมเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิมีสิทธิในการขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นๆ แม้ว่าในบางครั้งเจ้าหนี้จำนองจะขายทรัพย์สินที่จำนองไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้เพราะสภาพทางเศรษฐกิจก็ตาม ซึ่งผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินเป็นผู้มีส่วนได้เสียอยู่แล้ว ประกอบกับเมื่อมีการผ่อนชำระหนี้ไปแล้ว จำนวนหนี้ที่ค้างชำระได้ลดลง หากผู้ซื้อหรือผู้กู้ผิดสัญญา เจ้าหนี้หรือผู้รับจำนองสามารถบังคับจำนองเพื่อนำเงินมาชำระได้อยู่แล้ว

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต 2535 สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันภัย แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดจำนวนเงินประกันชีวิตว่า บริษัทผู้รับประกัน จะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนเท่าไร และไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมเงินประกันชีวิตว่าผู้รับประกันจะต้องจ่ายจำนวนเท่าไร ซึ่งในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินจึงกำหนดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยบรรเทาความเสียหายให้กับผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินเมื่อเกิดความเสียหายแก่ชีวิตของลูกหนี้หรือผู้กู้ อันเป็นการเฉลี่ยหรือการกระจายความเสียหายไปยังสมาชิกที่ทำประกันภัย โดยมีบริษัทประกันภัยเป็นผู้ทำหน้าที่เก็บเบี้ยประกันและชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในสัญญา อย่างไรก็ตามหน้าที่ส่งเบี้ยประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 ในทางปฏิบัติการที่ผู้เอาประกันภัยตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยนั้นถือเป็นสาระสำคัญประการหนึ่งของการเกิดสัญญาประกันชีวิต และเมื่อได้ทำสัญญาประกันชีวิตขึ้นแล้ว ย่อมก่อให้เกิดหนี้หรือหน้าที่ที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องส่งเงินเบี้ยประกันภัยตามจำนวน เงื่อนไขและวิธีการที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดที่ได้กำหนดจำนวนเงินประกันชีวิตให้บริษัทผู้รับประกัน จะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้รับผลประโยชน์เป็นจำนวนเท่าไร และไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมเงินประกันชีวิตว่าผู้รับประกันจะต้องจ่ายเงินจำนวนเท่าไร ในกรณีผู้กู้เงินหรือผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ผู้ให้กู้จะกำหนดให้ต้องทำสัญญาประกันชีวิตไว้ด้วยและผู้ให้กู้จะเป็นผู้รับผลประโยชน์ เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายเข้ามาควบคุมการทำสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันภัยสามารถกำหนดเงื่อนไขได้แต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งผู้เอาประกันภัยต้องยอมรับเงื่อนไขและราคาของประกันภัย เพราะหากไม่ทำสัญญาประกันภัย ผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินจะไม่อนุมัติเงินกู้ให้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เข้ามาควบคุมดูแลการทำสัญญาประกันสินเชื่อโดยการกำหนดแบบของสัญญาในการทำประกันชีวิตเพื่อประกันหลักทรัพย์ โดยต้องระบุจำนวนเงินที่แน่นอน และห้ามมิให้ผู้รับประกันลดจำนวนค่าสินไหมทดแทนตามที่ได้ตกลงกันไว้ เมื่อสัญญาจำนองเป็นสัญญาซึ่งเป็นสัญญาอุปกรณ์ของสัญญากู้ยืมเงิน เมื่อมีการชำระหนี้จำนวนหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินก็จะลดลง แต่จำนวนเงินตามสัญญาจำนองซึ่งทำไว้ตั้งแต่เริ่มแรกยังมีจำนวนเงินเท่าเดิม เมื่อหนี้ประทานลดลง จำนวนเงินของหนี้ อุปกรณ์ย่อมต้องลดลงตามจำนวนเงินของหนี้ประทานด้วย เมื่อระยะเวลาผ่านไปผู้กู้หรือผู้เอาประกันชีวิตได้

ผ่อนชำระหนี้ไปเรื่อยเรื่อยจำนวนเงินของตามสัญญาเงินกู้ก็จะลดลง ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดสัญญาหรือผู้จำนองเสียชีวิตลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันชีวิตที่ผู้รับผลประโยชน์หรือผู้ให้กู้ก็จะลดลง ตามหลักการมีส่วนได้เสีย เมื่อหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินเหลืออยู่เป็นจำนวนเท่าไร การมีส่วนได้เสียของสถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ มีอยู่เท่ากับจำนวนหนี้ที่ค้างชำระ

เนื่องจากในการกู้ยืมเงินนั้น ผู้กู้จะต้องทำประกันชีวิตไว้ด้วย ซึ่งมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมระยะเวลาในการทำสัญญานั้นไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมหรือดูแลการทำสัญญาดังกล่าวเพียงแต่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยเป็นผู้ดูแลสัญญาประกันชีวิตซึ่งไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในการควบคุมว่าระยะเวลาในการทำสัญญาดังกล่าวแต่ละครั้งต้องทำสัญญาที่กำหนดความคุ้มครองเป็นระยะเวลาที่ปี ในการทำสัญญาประกันชีวิตของผู้จำนองสังหาริมทรัพย์ควรกำหนดให้ในการทำประกันชีวิตเพื่อคุ้มครองประกันหลักทรัพย์ โดยกำหนดให้ธนาคารผู้ให้กู้หรือผู้ออกสินเชื่อเป็นผู้รับผลประโยชน์นั้น ให้ระยะเวลาการคุ้มครองมีอยู่ตลอดจนกว่าการชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมจะเสร็จสิ้น เนื่องจากลักษณะของสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาประกอบสัญญากู้ยืมเงินของผู้จำนองสังหาริมทรัพย์ระยะเวลาในการทำสัญญาประกันชีวิตตามสัญญาตามสัญญาประกันภัยก็ควรควบคู่ไปกับระยะเวลาตามสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งการชำระหนี้ตามระยะเวลาขึ้นอยู่กับระยะเวลาของสัญญากู้ยืมเงิน เมื่อผู้กู้ได้ชำระหนี้ตามสัญญาครบถ้วนแล้วหนี้ตามสัญญาอุปกรณ์ย่อมต้องระงับไปตามสัญญาประทาน

ในปัจจุบันกรณีที่สัญญากู้ยืมเงินสิ้นสุดลงแล้ว และได้มีการเวนคืนกรรมธรรม์ประกันภัย ผู้รับประกันภัยมิได้คืนเงินค่าเบี้ยประกันให้กับผู้กู้หรือผู้เอาประกันเต็มจำนวน ซึ่งในกรณีดังกล่าว เมื่อสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาประทานได้สิ้นสุดลง สัญญาจำนองซึ่งเป็นสัญญาอุปกรณ์ก็ย่อมระงับสิ้นไปและสัญญาประกันชีวิตซึ่งเป็นสัญญาอุปกรณ์หรือสัญญาประกอบก็ย่อมต้องสิ้นสุดลงด้วย ผู้รับประกันภัยก็ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้รับผลประโยชน์อีก เมื่อสัญญาประทานระงับหรือสิ้นสุดลงไปแล้ว สัญญาอุปกรณ์ย่อมต้องระงับหรือสิ้นสุด ตามสัญญาประทานด้วย เมื่อสัญญากู้ยืมเงินสัญญาจำนองหรือสัญญาประกันชีวิตระงับหรือสิ้นสุดลงแล้ว และได้มีการเวนคืนกรรมธรรม์ประกันภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ต้องคืนเงินค่าเบี้ยประกันให้กับผู้เอาประกันด้วย

ในการทำสัญญาประกันชีวิต ควรกำหนดให้ผู้รับประกันคืนเงินตามกรรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันเต็มตามจำนวน เนื่องจาก ในการทำสัญญาประกันชีวิตโดยมีสถาบันการเงินเป็นผู้รับผลประโยชน์นั้น ผู้เอาประกันภัยจะเป็นผู้จ่ายเงินค่าประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย ในกรณีที่สัญญากู้ยืมเงินซึ่งเป็นสัญญาประทานสิ้นสุดลงและสัญญาประกันชีวิตสิ้นสุดลง ในปัจจุบันผู้รับประกันกำหนดจำนวนเงินที่ต้องคืนได้โดยไม่มีกฎหมายควบคุม ซึ่งจำนวนเงินที่คืนผู้เอาประกันภัยจะเป็นผู้จ่ายเงินค่าประกันภัยนั้นไม่เป็นธรรมการกำหนดจำนวนเงินประกันที่คืนให้แก่ผู้เอาประกันว่าจะต้องคืนในอัตราเท่าไร ก่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เอาประกัน และมีอัตราการคืนเงินค่าประกันที่ชัดเจน และผู้รับประกันแต่ละรายจะได้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อกรณีตามสัญญาประทานคือสัญญากู้ยืมเงินสิ้นสุดแล้วสิ้นสุดแล้ว ในการทำสัญญา

ประกันชีวิตนั้น ผู้กู้หรือผู้เอาประกันเป็นผู้ชำระเงินค่าเบี้ยประกันให้กับผู้รับประกัน เมื่อหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินสิ้นสุดลง ระยะเวลาตามสัญญาประกันชีวิตก็ย่อมต้องสิ้นสุดลง เมื่อหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินซึ่งเป็นสัญญาประกันสิ้นสุดลงหนี้จำนองอันเป็นหนี้อุปกรณ์และสัญญาประกันชีวิตย่อมต้องสิ้นสุดลง ตามสัญญากู้ยืมเงินอันเป็นหนี้ประกัน

เอกสารอ้างอิง

จิตติ ดิงศัททีย. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2538.

จำปี โสคติพันธุ์. เรื่องหลักความรับผิดก่อนสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

2544.

ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์. กฎหมายประกันว่าด้วยบุคคลและทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำนอง จำนำ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2545.

ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสคติพันธุ์. คำอธิบายนิติกรรม - สัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 14 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

วิญญูชน. 2552.